

JEUGDKRANT

Natuurhistorisch en Volkenkundig Museum Oudenbosch

oktober 2013

Duimpiano

Op de foto hiernaast zie je een afrikaanse duimpiano ofwel kalimba. De tonen worden voortgebracht door het met de duimen aantokkelen van tongetjes die op een klankkast zijn gemonteerd.

De klankkast kan variëren qua vorm en materiaal: een uitgehold rechthoekig blok, een uitgeholde kalebas of zelfs het schild van een schildpad. Veelgebruikt is een 15 tot 20 centimeter stuk halfrond bamboe dat aan de einden met halfronde stukjes hout wordt afgesloten. Soms worden in de klankkast klankgaten aangebracht, die bij afdekking ervan het timbre van het instrument kunnen wijzigen.

Alleen voor Afrikanen? Welnee. Een bekende kalimba-speler is Maurice White van de popgroep Earth, Wind and Fire.

Hallo jongens en meisjes!

Hebben jullie in het museum al de bizon zien staan? Je kunt er niet naast kijken, zo groot. Deze bizon heeft in Noord-Amerika geleefd en heeft misschien nog echte Indianen gezien. Want hij is al heel oud.

Heel veel voorwerpen in het museum zijn al oud, soms wel meer dan honderd jaar. Konden die maar vertellen over hun tijd. Dat gaat niet, dus dat proberen wij te doen. Door onderzoek. Misschien vind je dat zelf ook leuk en wordt je later zelf onderzoeker. Dan kun jij heel veel vertellen. Onze doemiddagen zijn een goed begin om veel te leren. En ze zijn nog leuk ook. Lees deze jeugdkrant maar. Zien we je gauw?

Groeten van de mensen van het museum.

BELANGRIJK

- Opgeven voor de doemiddagen kan telefonisch via (0165) 315 743 of via info@nvmoudenbosch.nl.
- Deelname gaat in volgorde van binnenkomst van de aanmeldingen.
- Meedoen aan een doemiddag kost € 3,50.
- De doemiddagen vinden plaats in de Geheerzaal van het museum aan de Markt 30a en duren van twee tot vier uur.

**KNOOP IN JE ZAKDOEK,
ELKE DERDE ZONDAG VAN DE MAAND.**

20 okt: Insectenhotel maken

17 nov.: verrassing (zie blz. 3)

15 dec.: Kerststukje maken

Opgeven kan tot 19 okt.
16.00 uur via (0165) 315 743

20 oktober: Insectenhotel maken

Tijdens deze middag maak je een onderkomen voor insecten. Zoals als een vogelhuisje voor vogels, maar dan voor insecten. Want die hebben ook huisjes nodig.

Mieren laten het terras verzakken, spinnen zijn eng, torren vies, wespen drinken je limonade op, bijen zoemen irritant en vlinders leggen eieren waaruit rupsen komen, die de beplanting verorberen. Het is maar hoe je het bekijkt. We kunnen namelijk niet zonder spinnen, wormen, vlinders en andere diertjes in de tuin. Ze houden het *ecologisch evenwicht* in stand en zijn nuttig, omdat ze bijvoorbeeld plantjes bevruchten, de grond luchtig houden en afval voor ons opruimen. Maar... je kunt ook genieten van een schijnbaar gewichtloos rondfladderende vlinder, een mier die moeiteloos vijftig keer zijn eigen lichaamsgewicht kan

tillen en het geschuifel van een egel op een koele zomeravond. En heb je al eens goed gekeken hoe een kruisspin zijn web spint?

De insecten hebben het best moeilijk in onze tuinen. Door gebruik van bestrijdingsmiddelen en al die bestrating in tuinen is het aantal kleine beestjes de laatste jaren steeds minder geworden, al lijkt het soms anders.

Om insecten weer in de tuin te krijgen, zijn er wel trucjes. Bijenhôtels, vlindervoedertafels en egelhuisjes zijn daarvoor

nuttig en ze zien er ook nog gezellig uit. Van een oude paal maak je makkelijk een bijenhotel door er gaten in te boren.

Tuinen die niet zijn omkaderd door hoge schuttingen, maar ook een heg hebben waarin dieren kunnen schuilen, hebben meer leven dan tuinen met kunstgras en grote tegels. Vraag aan je ouders of ze eens een struik planten die vlinders en bijen aantrekt. In het tuincentrum zijn ook insectenlokkende zaadmengsels te koop.

Wie een vijver heeft, merkt dat water niet alleen kikkers aantrekt, maar ook insecten, zoals libelles, schaatsenrijders en waterjuffers.

Een bijenkorf is eigenlijk ook een insectenhotel. De bijen wonen er in en maken er hun honing.

Toch zijn er altijd insecten die we echt niet in de tuin willen. Bladluis bijvoorbeeld. Deze diertjes komen toch en ze leven op planten als de rozenstruik. De natuur heeft daar iets op gevonden dat beter is dan spuiten met bestrijdingsmiddelen. Lieveheersbeestjes (ook wel 'kapoentjes' genoemd)! Die eten de luizen op.

Tegenwoordig gebruiken telers ook vaak lieveheersbeestjes in hun kassen om de luizen te bestrijden en dat is heel wat milieuvriendelijker dan insecticide.

Wist je dat mieren dan weer niét blij zijn met deze kapoentjes? Want mieren gebruiken bladluizen om te melken, zoals wij koeien melken. Die luizen geven geen echte melk, maar wel een zoete afscheiding waar de mieren dol op zijn.

En die vinden het niet leuk dat hun melkkoetje door een lieveheersbeestje wordt opgegeten. Maar ja, zo is er voor ieder diertje in de natuur wel een eigen rol en ze kunnen prima naast elkaar leven.

17 november: ?

Opgeven kan tot 16 nov. 16.00 uur via (0165) 315 743

Bij het maken van deze Jeugdkrant was het onderwerp nog niet bekend, maar houd de Halderbergse Bode in de gaten van 6 of 13 november. Of onze website natuurlijk: www.nvmoudenbosch.nl

Dit zijn foto's van september, toen er ghanese maskers werden beschilderd.

15 december: kerststukje maken

Opgeven kan tot 14 dec. 16.00 uur via (0165) 315 743

Kerststukjes zijn er in verschillende vormen. Er is een 'kerstbootje' (vanwege zijn vorm) voor op tafel, of een *festoen*, een variatie op de klassieke guirlande of slinger, onderaan smal en geleidelijk breder naar boven toe. Uiteraard ook het bekende bakje en ook daarmee kun je eindeloos variëren. Dit hangt af van de voorwerpen die je gebruikt.

Basis voor het stuk is uiteraard dennegroen. Ook hulst en skimmia met hun rode besjes zijn erg leuk. Verder kleine kerstballetjes, kaarsen, denneappels, beglitterde peertjes of

appeltjes, kaneelstokjes. Je kunt het zo gek niet verzinnen om in je kerststukje te stoppen.

• • • • •
 • *Het zetten van een kerstboom was vóór de 19^e eeuw in Nederland een zeldzaamheid. Het*
 • *gebruik is eigenlijk Duits en waarschijnlijk via middenstanders (Duitse banketbakers in*
 • *Amsterdam bijvoorbeeld) in Nederland bekend geraakt.*
 • • • • •

GETALLEN IN DE DIERENWERELD

Een sidderaal deelt schokken uit van 550 volt. Dat is twee-en-een-half maal een stopcontact. Het vermogen van zo'n schok is liefst duizend watt. 'Helaas' duurt elke schok een honderdste seconde. Al zou een sidderaal er honderd per uur geven, dan is dat slechts één seconde stroom van duizend watt per uur. Dat is 0,0003 kilowattuur, veel te weinig voor praktisch gebruik.

OP SCHOOL BIJ DE BROEDERS

De museumbibliotheek bestaat voor een groot deel uit boeken die de broeders gebruikten bij het onderwijs. Uit één van deze boeken wat wetenswaardigheden over de herfst.

Lichtgevend hout

Als je op een stikdonkere avond het bos ingaat (met je ouders!), kun je als je geluk hebt oude boomstronken zien oplichten, vooral als je de schors eraf haalt. Zie je overdag onder dat hout

zwarte strepen, dan is het waarschijnlijk dat dit hout 's nachts licht zal geven.

Het lichten wordt veroorzaakt door de draden, het *mycelium*, van de honingzwam. Ook rottingsbacteriën kunnen het lichten veroorzaken.

Je kunt het proefje ook thuis zien. Als je lagen bladeren van een voet dik vindt (dat is ongeveer dertig centimeter), moet je de onderste eens opzoeken, vooral eike- en beukeblaren. De blaren die gespikkeld zijn, neem je mee. Leg die blaren in vochtig papier en bewaar ze thuis tussen twee soepborden met de holle kanten tegen elkaar. In het volkomen duister halen we het bovenste bord eraf en zien in het duister de blaren lichten. Het lichtgeven wordt door een onbekende schimmel veroorzaakt.

Bij mossen kunnen we overdag een mooi lichtverschijnsel zien. Als er des morgens dauw op het sterremos (*Mnium*) ligt, straalt elk sterretje een goudgroen licht uit. Onder de mosblaadjes hangt een druppel, het zonlicht dringt door de rand van het blad, wordt teruggekaatst in de druppel en treedt door het blad naar buiten, waarbij het licht goudgroen wordt.

BIZON RESTAUREREN

Op 27 oktober komt de preparateur van Naturalis uit Leiden, de heer Bas Perdijk, in ons museum de bizon restaureren. Die staat wel ontzettend groot te zijn in de Gehoorzaal, maar stiekem laat hier en daar de huid wat los. Niet zo gek, het dier is al heel oud, zeker een jaar of tachtig.

Je kunt komen kijken hoe dat gaat! Het is op een zondagmiddag, het museum is gewoon open. Wel betaal je de normale toegangsprijs. Niet erg toch, kun jij aan je familie ook eens het museum laten zien.

Wist je dat deze bizon echt uit Noord-Amerika komt? (Ja dat wist je, dat staat op de voorkant van deze krant!) Hij leefde daar misschien wel honderd jaar geleden. Toen is hij met een boot naar Artis in Amsterdam vervoerd waar wie weet je opa als jongetje hem nog heeft zien staan. Toen de bizon doodging, is hij opgezet. *Geprepareerd* met een moeilijk woord. Daarom kun je hem nog steeds zien. En je opa ook.

Kijk op onze site voor foto's van de doemiddagen!